Da dansk og riksmål skilte lag

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta är en preliminär utgåva från Projekt Runeberg av några boksidor ur två handlingar från Norges regering 1907, som det **norska Riksarkivet** på sin webbplats i februari 2007 under rubriken **Da dansk og riksmål skilte lag** visade som "månedens dokument". Det är alltså inte någon hel "bok" som visas här, utan bara de utvalda handlingarna på 3 respektive 15 sidor. De dokumenterar ett beslut den 19 februari 1907 om ny norsk rättstavning (retskrivning) och det var första gången som riksmål (1929 omdöpt till bokmål) blev offentlig språknorm i Norge. Dessförinnan hade det offentliga Norge skrivit danska med bara mindre ändringar i stavningen. Läs mer om **riksmål** på norska Wikipedia.

Att ha kännedom om det norska språkets rätta stavning vid olika tidpunkter i historien är av stor vikt för Projekt Runebergs egen hantering av äldre texter. Jämför exempelvis förordet till vår elektroniska utgåva av **Bjørnstjerne Bjørnsons** ***samlede værker***. Det är utmärkt att norska Riksarkivet har tagit initiativet att tillhandahålla läsbara bilder av dessa för sammanhanget viktiga dokument. Orsaken till att dessa brottstycken har kopierats från Riksarkivets webbplats till Projekt Runeberg är att vi har kunnat skapa den sökbara och redigerbara texten, utifrån de bilder som Riksarkivet tillhandahållit. Det känns också osäkert om "månadens dokument" kommer att vara långsiktigt tillgängligt. En bättre långsiktig strategi hade varit att digitalisera hela årgångar av offentliga dokument och göra dem permanent tillgängliga på webben, men några sådana planer är inte kända i dagsläget. Det är i väntan på en sådan lösning, som den här preliminära utgåvan har kommit till stånd.

Ja, vi ~~æ~~elsker dette spr~~o~~åkget! Riksmål / bokmål 19. februar 1907 100 år

Høgsfjords Gade og efter vedlagte, af Arkitekt H. J. Sparre udarbeidede Tegninger (dog med nogen Forandring af Taarnets Tagkonstruktion). Derhos bemyndiges Kristiansands Stiftsdirektion til at samtykke i mindre væsentlige Ændringer i Byggeplanen, om saadanne under Arbeidets Gang maatte vise sig nødvendige eller hensigtsmæssige.

Om Retskrivningen.

Ved kongelig Resolution af 19de Februar 1907 er bifaldt efterstaaende Indstilling fra Kirkedepartementet:

Spørgsmaalet om Reformer i vor Retskrivning har nu været under Overveielse og Bearbeidelse siden Slutten af Nitiaarene. Der er to Hensyn, som her har gjort sig gjældende, det nationale: at bringe Skriftsproget mere i Overensstemmelse med norsk Talebrug, og det pædagogiske: Ønskeligheden af en mere bestemt Skrivemaade i Skolerne. Efter Forslag af Skolebestyrerne Aars og Hofgaard samt Professor Moltke Moe blev der i 1893 givet

Skolerne Adgang til istedetfor den ældre Retskrivning at anvende en med Talesproget mere overensstemmende, der blev fremstillet i den i Sommeren 1894 udgivne 11te Udgave af J. Aars “Norske Retskrivningsregler“. Den herved etablerede Valgfrihed virkede imidlertid ikke heldig. De tre Herrer udtalte herom Høsten 1897 for Departementet, “at de forløbne Aars Prøve havde godtgjort, at den i 1893 indrømmede Valgfrihed snarere havde øget Vanskelighederne for Skolen end mindsket dem, og at der nu efter deres Mening burde paabydes en bestemt Skrivemaade fulgt i Skolen“. Departementet overdrog derefter til de tre Herrer at udarbeide en Redegjørelse angaaende de Punkter, hvori Forandring ansaaes ønskelig, og i Henhold hertil udkom i Løbet af Vaaren 1898 ”Om endel Retskrivnings- og Sprogspørgsmaal”, i 4 Afsnit, nemlig 1) om Konsonantfordobling og de haarde Konsonanter, 2) om Sammenskrivning af Ord, 3) om Brugen af Komma, 4) om de saakaldte Dobbeltformer og en Del norske Særformer. Efter Anmodning af Departementet blev denne Redegjørelse gjennemgaaet af Professorerne Blix og Falk, Overlærer Nicolaisen, Rektor Nygaard (som Repræsentant for Undervisningsraadet) og Overlærer Dr. Western. Resultatet heraf var to Betænkninger, den ene af ProfessorFalk og Dr. Western, den anden af Overlærer Nicolaisen, hvilke Betænkninger tilligemed Redegjørelsen er indtaget som Tillæg til Universitets- og Skoleannaler for 1898. Nogen Forandring i Retskrivningen blev dog ikke da foretaget, idet Departementet paa Grund af de mange indgribende Spørgsmaal, som behandledes i Redegjørelsen, og efter Indholdet af de afgivne Betænkninger fandt at burde stille Sagen i Bero nogen Tid. I Mai 1899 indsendte Herrerne Aars, Hofgaard og Moltke Moe til Departementet et Tillæg til sin ovennævnte Redegjørelse, indtaget som Bilag i Universitets- og Skoleannaler for 1899. I Marts 1900 foranstaltede Departementet afholdt et Par Møder med Redegjørelsens Forfattere og de ovennævnte Herrer, der i 1898 havde gjennemgaaet samme tilligemed et Par Repræsentanter for Lærere ved Landsfolkeskolen. I disse Møder drøftedes Spørgsmaalet, om der da burde og kunde paabydes en Retskrivning i Skolerne og de ved disse brugte Lærebøger, samt om hvorvidt nogen af de i Redegjørelsen behandlede 4 Punkter (se ovenfor) i sin Helhed eller delvis antoges at egne sig til Skolebrug. Der var blandt de mødende (Kirkesanger Devik, Professor Falk, Overlærer Nicolaisen, Rektor Nygaard, Storthingsmand Kirkesanger Refsdal, Overlærer Dr. Western og Redegjørelsens Forfattere) Enighed om, at der burde og kunde paabydes for Skolen og dens lærebøger en Retskrivning, som saavidt mulig var fast og bestemt, men som dog ikke udelukkede, at der fremdeles i enkelte, nærmere bestemte Tilfælde kunde være Valgfrihed mellem flere Former. Men med Hensyn til Gjennemførelsen heraf i Enkelthederne gjorde der sig i flere Punkter forskjellige Meninger gjældende, saaledes ved Spørgsmaalet om haarde Konsonanter efter norsk Udtale og om Dobbeltkonsonant i Udlyd efter betonet kort Vokal. For at opnaa en fuldstændigere Oversigt over, hvorledes Stemningen ikke blot hos Skolens Folk, men ogsaa hos andre meningsberettigede og interesserede stillede sig overfor de foreslaaede Forandringer i Retskrivningen, anmodede Departementet i Mai 1900 samtlige examensberettigede høiere Almenskoler, Seminarerne, Universitetet, Norges Lærerforening, Folkehøiskoler og Amtsskoler, Forfatterforeningen, det pædagogiske Samfund samt Venstres og Høires Presseforeninger om at udtale sig om endel specificerede Spørgsmaal, opstillet paa Grundlag af de tidligere Forhandlinger i Sagen. Efterat Besvarelserne fra de nævnte Institutioner var indløbne, blev der af Overlærer Nicolaisen udarbeidet et Uddrag af dem, som er indtaget som Bilag tilUniversitets- og Skoleannaler for 1901. Meningerne om de foreslaaede Reformers Betimelighed viste sig at være meget delte, hvorfor Sagen indtil videre paany blev stillet i Bero. I September 1906 blev der paany afholdt et Møde i Kirkedepartementet til Konferance om Sagen. Foruden Departementets Vedkommende var tilstede Redegjørelsens Forfattere, Rektor Nygaard, Professor Storm, Dr. Amund Larsen, Overlærer Nicolaisen, Professor Falk, Skolebestyrer Refsdal, Boghandler Nygaard og Adjunkt Alnæs. Paa Grundlag af det her forhandlede blev det derefter overdraget til Rektor Nygaard og Skolebestyrer Aars at udarbeide Forslag til nye Retskrivningsregler. Dette Forslag forelaa færdigt 5te November s. A. og behandlede a) haarde Konsonanter, b) Konsonantfordobling, c) forkortede Former og d) Bøiningsformer, hvorimod de i Redegjørelsen omhandlede Afsnit “Sammenskrivning af Ord“, “Brugen af Komma“ og “Skrivemaaden i fremmede Ord“ blev forbigaaet. Det saaledes udarbeidede Forslag blev oversendt til Professorerne Storm, Falk og Moltke Moe samt til Overlærer Nicolaisen med Forespørgsel, om de havde noget specielt at bemærke ved Forslaget, og efterat der navnlig fra professor Moe var fremsat forskjellige Bemærkninger, blev Forslaget gjennemgaaet paany af DHrr. Aars og Nygaard og ændret i enkelte Punkter.

Det saaledes ændrede Forslag, af hvilket et trykt Exemplar vedligger, agter Departementet at foreslaa vedtaget, idet man finder, at det nu ikke bør udstaa længer med en Reform af vor Retskrivning i de i Forslaget omhandlede Punkter. Departementet vil anbefale, at det trykte Udkast til Forandringer i Retskrivningen paabydes indført i Regjeringens Departementer og de til disse hørende Direktoriater. Det er Tanken, at de samme Regler skal gjøres gjældende i Skolerne, hvad der vil ske ved en Rundskrivelse fra Departementet.

I Henhold til foranstaaende tillader Departementet sig at

indstille:

At de i vedlagte udkast til Forandringer i den nu almindelige Skrivemaade givne ReglerSe Lovtidende 1907, 2den Afdeling, S. 65. befales anvendt i Regjeringsprotokoller, i de fra Regjeringens Departementer og de under dem hørende Direktoriater og andre centraladministrative Myndigheder udgaaende Skrivelser og Tryksager, senest inden 1ste Januar 1908.

*

en universitetslærers ledelse eller overopsyn, bliver at medregne under den i §§ 1 og 3 nævnte undervisning.

§ 5. Rektor kan for et semester eller dele deraf efter andragende give tilladelse til, at en universitetslærers undervisningspligt nedsættes med 1 ugentlig time under den almindelige.

Yderligere nedsættelse af undervisningspligten — dog aldrig udover det enkelte semester — kan tilstedes af det akademiske kollegium efter erklæring afgiven af vedkommende fakultet.

§ 6. I hvilken udstrækning de studerende er forpligtede til at deltage i universitets undervisning angives i eksamensreglementerne.

Kongelig resolution, hvorved de i nedenanførte udkast til forandringer i den nu almindelige skrivemaade givne regler befales anvendt i regjeringsprotokoller, i de fra regjeringens departementer og de under den hørende direktoriater og andre centraladministrative myndigheder udgaaende skrivelser og tryksager, senest inden 1ste januar 1908.

A. Haarde konsonanter.

I.

I overensstemmelse med det almindelige dannede talesprog, d. e. med den uttale som i den største del av landet er den sedvanlige i dannede folks omhyggelige, men ukunstlede dagligtale, — bør der skrives »haard konsonant« (*k, p, t*) i de nedenfor anførte ord.

En del ord av samme stamme som disse, især sammensætninger og avledede substantiver paa -else og adjektiver og adverbier paa -elig, bør fremdeles skrives med »bløt konsonant« (*g, b, d*); saadanne ord tilføies paa høire side. Enkelte ord bør, som paa sit sted bemerkes, i visse betydninger fremdeles skrives med bløt konsonant.

aapen, aapne, aapning — — aabenbar, aabenbare, aabenbaring
aatsel (se æte)
allikevel
ake

aker
en ape (dog ogsaa abe), apekat; ape efter
baat; baatshake; baatsmand
bak (tilbake o. s. v.) — — bagtale (eller baktale); bagvaske
bake (baker, bakeri o. s. v.)
bek
en bete; en bit
bete (hvitbete, rødbete)
bite; (men bisk; lækkerbisken; bissel)
blek, at bleke — — blegne
bløt (bløtagtig eller blødagtig, bløtdyr eller bløddyr)
at bløte
en bløte (høstbløte o. s. v.)
brot (brotsjø)
brak, at brake
brok
bruk, bruke, (forbruk, forbruke)
bryte, (avbryte, nedbryte) — — forbryde eller forbryte sig, forbryder, forbrydelse, ubrødelig
buk, buken
bøk
bøke, bøkekar
at bøte
dit (adv.)
dræpe
duk
dyp (fordype sig) — — dybde
døpe, døper — — daab
ek
eke (baade som en slags baat og om en hjul-eke)
fat
fet — — fedme
fik; ørefik
fiken
flaate (baade tømmerflaate, krigsflaate og handelsflaate)
et flak (isflak)
flat
flate, overflate (eller overflade), flatemaal — — overfladisk
flik
flyte — — indflydelse; i overført betydning tildels flydende, f. eks. tale flydende (eller flytende)
fløte (subst.)
at fløte; en (tømmer)fløter; fløtning
fok (snefok)
forlik (forliks-kommission): forlike — — forligelse (forligelses-kommission)
fot (fl. føtter)
fyk; at fyke
gap, gape
gate
gjet

gjøk
graat; graate (græte) — — begrædelig
grep (angrep, indgrep) — — begreb (eller begrep)
gripe (begripe, angripe, foregripe) — — begribelse (eller begripelse), foregribelse, uforgribelig
grut
gryte
grøt
en hake (i alle betydninger)
at hake (sig fast)
het; hete (subst.)
at hete
et hip
hit (adv.)
huk
huke
hvete
hvit; at hvitte; hvitne; hviten eller hvitten i egget; eggehvite eller eggehvitte.
høk
imot (= mot)
kaape
kaat
kake
kike (og kikke)
kike (kikhoste)
kjøp, kjøpe, kjøpslaa (eller kjøbslaa) — — kjøbmand; kjøbstad (dog ogsaa kjøpstad)
klut
knake
knep, knepen
knip, at knipe, knipen, en knipe
knute
kraake — — «kragetær« (norsk kraakeføtter)
krake (= usselt, svagt menneske; »krake søker make«)
krok
kryp; krype — — krybdyr
krøke
lake
laken
lat, late sig
late (det later til, forlate; tillate, efterlate; ellers *lade* — forkortet la — men imperf. altid *lot*) — — avlade; avlad; forladelse; tilforladelig; tilladelse, tilladelig; nedlade (eller nedlate) sig til; nedladende; gjøre og lade (eller late); endelsen -laden (f. eks. sortladen)
ledemot
lek; at leke (en leke; leketøi; langelek eller langeleik; kortlek)
lerret
lete
lete paa
levnet
lik (subst.); liktorn

lik (adj.); like (adj. og adv.) (likesaa; likesom; likelig; likedan: likegyldig) — — »i lige maade« (se under maate); ligervis; ligne
linnet
lit (sætte lit til), lite paa — — tillid; paalidelig
liten (litet; litt)
en luke
at luke
lut (lute, lutefisk)
at lute (= bøie sig)
løk
løp; at løpe; en løper (omløp); tilløp; forløp; anløpe; forløpe o. s. v. — — foreløbig; forløbelse
en maake
at maake
maape
maate — — »i lige maade« eller (med sterkere vegt) »i like maate«; maadehold (eller maatehold); maadelig (eller maatelig); umaadelig; middelmaadig; overmaade
mak (i ro og mak; maksveir; makelig)
en make; egtemake
at make (sammen)
(sko-)maker o. l.
mat; at mate
mot (præp.); (motsige; motstaa; motstand o. s. v.)
myk — — ydmyg, ydmyge sig
møk
et møte; at møte; komme i møte o. s. v.
note (i alle betydninger; altsaa ogsaa unoter)
nyfiken
nøkkel
et nøt (= naut)
en nøtt
nøken (eller naken)
et pek; at peke
pepper (pepre; peppersvend)
en pipe; at pipe
plate
pute
at rake — — (Om rage frem se under III)
en rake (ildrake)
rake uklar; rake op i noget; »det raker mig ikke«
ransake
rep — — reberbane (eller reperbane)
rik; rikelig (dog ogsaa rigelig) — — rigdom
rike (rige); riksdag
rop; (oprop; utrop)
at rope — — anraabe (eller anrope); beraabe sig paa; himmelraabende
rot (fl. røtter); rothugge
rote
et rot

rute
ruter (i kortspil)
ryke
en ræke
røk; røke; (røkelse; røkning)
sak — — sagfører eller sakfører; hovedsak eller hovedsag; hovedsagelig; saglig; sagkyndig; sagesløs; sagsøke eller saksøke
sitte, sat — — besidde; besiddelse; opsitter eller opsidder
en skaate (= dansk skodde)
at skaate
skake
skap
skape; skape sig; skaperi — — skaber; skabelse; skabning
skjøt (seilskjøt; frakkeskjøt) — — skjød (= fang)
at skjøte — — skjødesløs
et skjøte
skrap
at skrape
en skrape
skrik; at skrike; en nøtteskrike, lavskrike
skryt, at skryte
skrøpelig — — skrøbelighedssynd eller skrøpelighetssynd
skute
skyte — — skud; forskud; indskud; indskydelse
slik
slipe (slipte, slipt); en slepen klinge. — — sleben (i uegentlig betydning)
slit; slite; sliten
sluk; sluke; sluken
slæp; slæpe; en slæper
smak (i overført betydning ogsaa smag), smake (bismak o. s. v.) — — smagfuld; smagløs; »smag og behag«
snake
snike
snute
snyte
sot (i pipen)
spak, (adj.)
en spake eller spak (haandspake, -spak)
speke (spekesild) — — »spæge sit kjød«
spet — — spid
spiker
sprake
sprike
sprute — — sprudle
spøk, spøke (spøkelse, spøkelig, spøkeri)
stake
stek; steke
strek; streke
stripe

strupe

stryke (strykeri o. s. v.)

strøk (anstrøk)

stut

et støp

at støpe (støperi o. s. v.)

støt; at støte; anstøt; fremstøt — — anstødelig (eller anstøtelig)

svepe — — »Guds svøbe«

syk; syke; sykelig — — sygdom; sygne

sæte (aasæte)

søke (forsøke; forsøk, besøke, besøk; hjemsøke; ansøke o. s. v.) — — ansøgning (eller ansøkning)

søt; søtlig — — sødelig; sødme

et tak

tap; tape (fortape sig) — — fortabelse

tok (imperf. av tage, som almindelig udtales ta, og ogsaa kan skrives saa; se nedenfor C, 2) — — anta(ge); iagtta(ge); antagelse; iagttagelse; undtagelse o. s. v.

tut

tute

umak eller umake

uke

ut; ute; (utse; utstaa o. s. v.) — — udmerket, udelukkende

uten (utenfor; utenlands; utenad)

vaak (i isen) — — (Om vaag se under III)

vaake, en vakt — — vaagne (eller vaakne)

vaaken; aarvaaken

vaat; væte; (merk: væske)

vake (ligge let paa sjøen)

en vaker (enslags vimpel; ogsaa = flytemerke, bøie)

vek

en veke

at vite; jeg vet — — I avledede ord almind. *d* (viden, videnskab, videnskabelig; vidende (subst.), alvidende, uvidende, uavvidende; medvider; videbegjærlig)

vet (subst.) — — vid; vanvid

vik

vrak, vrake

æte (imperf. aat; aatsel) — — æde i bibelsk sprog

øk

øke; økenavn — — forøge; forøgelse; (dog ogsaa forøke o. s. v.)

II.

I følgende tilfælde, hvor uttalen er vaklende, eller der er en bestemt forskjel i uttalen i de forskjellige landsdele, kan der indtil videre skrives baade haard og bløt konsonant.

aak eller aag

aarsak — aarsag

bok — bog (fl. bøker)

bot — bod (fl. bøter); (helsebot, sælebot: men raade bod paa; gjøre bod, bodfærdig; bodsfængsel eller botsfængsel; ubodelig eller ubotelig
bræke — bræge
dike — dige
draak — drog
draape — draabe
drap — drab (drabelig)
eple — æble
gaate — gaade
glupende (glupsk) — glubende (glubsk)
haap, haape — haab, haabe
hat, hate (hask) — had, hade (hadsk)
hop, hope, — hob, hobe
gyte (»fisken gyter«) — gyde (»utgyde blod«)
en jyte (jysk) — jyde (jydsk)
kjøkemester — kjøgemester
kjøt — kjød (især altid i overført — bibelsk — betydning); kjødelig (ogsaa »kjødelig søster«)
klok, klokskab — klog, klogskab
koke — koge
krøpling — krøbling
et lok — laag
et (en) lyte — lyde
mot — mod, modig (dog ogsaa motig); mismod, mismodig; vemod; taalmodig o. s. v.
mote, nymotens — mode, nymodens; modehandlerinde
nek — neg
nyte — nyde; nydelig; nydelse
pike — pige
raatten, raatne — raadden, raadne; forraadnelse
saape, sæpe — sæbe
svak — svag
svik, svike — svig, svige
svøp, svøpe — svøb, svøbe
taake — taage taape, taapelig, — taabe, taabelig
vike — vige
ytre, ytterst — ydre, yderst samt afledningsendelserne *-het* eller *-hed; -skap* eller *-skab*.

III.

I følgende ord bør, overensstemmende med den almindelige uttale i det dannede bymaal, skrives bløt konsonant, uagtet de i det gamle sprog og i landsmålet har haard:

helvede
knuge
lader (= gebærder)
legeme
læbe
en læge

at læge
læg (adj.)
lægmand
rode (= distrikt; avdeling)
skagle
skarlagen
skib
skidden
skjøge
skjød (= fang)
skjæbne
sogn
spid (sml. spet), spidde
spyd
stræde
sved (subst.), (svedt. adj.)
at svede
søgnedag
vaaben
væbne
veirlig
vibe
vidne

Bløt konsonant bør ogsaa skrives i:

præp. *ad; broget; grube; rage* frem, op (fremragende); *sprog; ruge;* vaag (= smal bugt); *vaag* (= løftestang); *bevaagen* (t. bewogen); *vag* (fr. vague).

IV.

I ordrækkerne I—II er der ikke tat hensyn til saadanne særnorske ord som for tiden aldrig eller kun ganske undtagelsesvis skrives med bløt konsonant; f. eks.:

aat; aate
blote
braak; braake
braate
buskap
floke
gaupe
gjæte
grop
klype
knote
kope
kræke

kveite
kyte
laak (adj.)
laat; laate
let (= farve)
at like
not
nut
nype
næpe
rak
raute
rype
at ræke
spræk
staut
strak
stupe
supe
sut; syte
sæter
trutne
o. s. v.

B. Konsonantfordobling.

Dobbeltkonsonant skrives i utlyd efter kort vokal:

1. Alm. i norske egennavn.

a. Stedsnavn: *Besseggen; Folgefonn; Kinn; Moss; Voss; Vassaas; Veggli;* o. s. v.

b. Personnavn (gamle og folkelige); *Finn; Hall; Kjell; Koll; Odd* o. s. v.

2. For at forebygge tvetydighet eller feillæsning:

a. i en del hjemlige ord, især saadanne som er særlig norske; f. eks.en ball
en bredd
en bukk
en, et egg
ett (som talord)
fett (subst.)
fonn
gløgg (intetkj. gløgt)
grann
hjell
et hugg
kall
kjærr
koss (iskoss)

legg
lunn (tømmerlunn)
onn
pall
poll
radd
ragg
sess
skyss, at skysse
slaatt
snøgg (intetkj. snøgt)
sott
stegg
surr
tall, toll
vinn (i udtr. lægge vinn paa)
viss (intetkj. visst), forvissning
visste (har visst), bevisst, bevissthet
vott

Fremdeles i fortids particip av svake verber som i infinitiv ender paa stammevokalen, f. eks. bo — *bodd*, naa — *naadd*, sy — *sydd*, te — *tedd*. (Se nedenfor D, c, 2).

b. i enkelte fremmede ord, f. eks. et *ball, dress, floss, moll, stoll.*

3. I en del bøiningsformer; saaledes:

i intetkjøn av adjektiver som i grundformen ender paa *t* med forangaaende *lang* vokal; f. eks. *fett; hett; hvitt; litt; vaatt; søtt;*

I fortids particip av sterke og svake verber hvis stamme ender paa *t*; f. eks. *brutt* (av bryte); *skutt* (av skyte); *flytt* (av flyte); *støtt* (av støte); *latt* (av late eller la); *forlatt* (av forlate).

C. Forkortede former.

1. Substantiver. Der bør skrives:

fjær; et *for;* en *glo* (fl. *glør); kule*; *pryl; præken; pæl; skevand;* en *smie; spar* (i kort); ikke fjæder, foder, kugle, smedje o. s. v.

I en del ord er ved siden av den ældre, fuldere form ogsaa en kortere form brukelig; saaledes:

broder og bror
fader — far
hoved — hode (i overført betydning siges og skrives hoved);
kjedel — kjel (østlandsk ogsaa kjele)
klæder — klær (et forklæ, et aaklæ; og et forklæde, et aaklæde)
læder — lær
moder — mor
sadel — sal (østlandsk ogsaa sale)

2. Verber. Istedenfor *blive, bliver, blevet — drage — give, giver, givet — have, havde, havt, — late* (se A, I) —

tage, tager, taget, kan ogsaa skrives; *bli, blir, blit, — dra — gi, gir, git, — ha, hadde, hat, — ta, tar, tat*; istedenfor *lagde* og *sagde — la* og *sa*.

[Som substantivet pryl verbet *pryle;* som en præken at *præke;* som en sadel eller sal at *sadle* eller *sale*.]

Om forkortede former i andre verber se nedenfor.

Anm. Præsens passiv av de forkortede verber dannes av de gamle, fulde former, altsaa *tages, drages*, o. s. v. Ogsaa imperfektum passiv, som med virkelig passiv-betydning er en rent litterær form, dannes av de fulde former (*toges, droges, lagdes, sagdes),* men bør helst ikke brukes.

D. Bøiningsformer.

a. Substantivernes ubestemte flertal.

I. Fælleskjønsord har i flertal regelmæssig *-er*, f. eks. gut — *gutter*, li — *lier*, allé — *alléer*, eller *-r* naar de ender paa en ubetonet *-e*, f. eks. konge — *konger*, kone — *koner*. Merk med omlyd og *-er:* and — *ænder*, mark — *mærker*, rand — *rænder* o. s. v. Med omlyd og *-r:* glo — *glør*, klo — *klør*, ko — *kjør*, raa — *rær*, taa — *tær*.

Flertal paa *-e* har ord som ender paa *-er*, f. eks. borger — *borgere*, aker — *akre* (eller *akrer*), søster — *søstre*, og med omlyd far, fader — *fædre*; mor, moder — *mødre*; bror, broder — *brødre;* datter — *døtre*. Fremdeles nogen faa ord paa *-el:* himmel — *himle*; engel — *engle* (eller *engler)*. Og endelig en del andre ord som: *domme, grunde, dampe, kampe, egne, sole, sjæle;* flere *gjenstande, avstande, tilstande*.

Flertal paa *-e* ved siden av det regelmæssige paa *-er* brukes tildels i adskillige ord, som hat — *hatter, hatte;* stok — *stokker, stokke;* struds — *strudser, strudse;* hest — *hester, heste;* gris — *griser, grise;* slegtning — *slegtninger, slegtninge;* og flere. Men man bør ved saadanne ord helst bruke *-er*, som det gjennemgaaende heter i norsk tale.

Flertal uten endetillæg har: *alen, feil, meter, liter, krebs, østers, lus, mus, lyd, myg, sild, ski, sko, spiker, ting, tvil.* Med omlyd: mand — *mænd;* gaas — *gjæs*.

II. Intetkjønsord har regelmæssig flertal som ental, uten endetillæg og uten omlyd, f. eks. ett aar — flere *aar;* flere *brød, dyr, bad, sund, trold, forhold, ark, bilag, par, vers*. Med omlyd barn — *børn* (i talen dog nu i almindelighet flere *barn*). Men intetkjønsord som ender paa *-e*, faar i flertal-*r*, f. eks. et eple (æble) — *epler* (*æbler*); *hjerter, mennesker, jorder, merker*. Merk: øie — *øine* øre — *øren* eller *ører*, ett tilfælde — flere *tilfælde*.

Flertal paa *-e* har flere ord paa *-er* f. eks. bæger — *bægere;* teater — *teatre* (men helst: flere *nummer, hylster)*. Fremdeles mange enkelte ord, f. eks. *blade, digte, skjolde, ure*, o. l.

Flertal paa *-er* har ord paa *-el* og *-en*, f. eks. *fængsler, midler, kjøkkener, væsener*, (derimot regelmæssig flere *vaaben*). Saaledes ogsaa flere fremmede ord, f. eks. *amter, baller, punkter, dokumenter, papirer*. Og ord paa *-as, -eri* og *-skap* (skab), f. eks. *stillaser, bryggerier, redskaper*. Fremdeles mange enkelte ord: *lemmer, lodder, skjørter, steder, syner, verker*; flere *boer, tøier, begreber* eller *begreper*, (men: flere *angrep, misgrep*).

Flertal paa *-r* har følgende ord: knæ — *knær;* træ — *trær;* derhos merkes: klæde — *klær* eller *klæder;* forklæ eller forklæde — *forklær;* aaklæ eller aaklæde — *aaklær*.

Ved flere ord er bruken vaklende mellem flertalsform uten endetillæg og former med *-e* eller *-er*, f. eks. flere *fjeld* eller *fjelde*, flere *land* eller *lande*, flere *hus* eller *huse* eller *huser*. Naar man ved saadanne ord er i tvil, bør

man vælge den regelmæssige form, flertal uten forandring.

b. Substantivernes bestemte flertal.

Ved flertal uten endetillæg tilføies i bestemt form *-ene*, f. eks. mænd — *mændene*, dyr — *dyrene*, vaaben — *vaabnene*.

Ved flertal dannet med endelse tilføies *-ne*, f. eks. byer — *byerne;* ænder — *ænderne*; aftener — *aftnerne;* hjerter — *hjerterne*; digte — *digtene*; men med utstøtt endelse: borgere — *borgerne*, bægere — *bægerne.*

Ord som i flertal har *-er* ved siden av *-e*, skulde efter denne regel i bestemt flertal faa endelsen *-erne* ved siden av *-ene*. Men i de fleste av disse ord høres i talen saagodtsom aldrig *-erne*, og man bør derfor skrive *-ene*: *hattene, stokkene, strudsene, hestene, grisene, slegtningene.*

Ogsaa i ord som i ubestemt flertal ikke *kan* ha andet end *-er* eller *-r*, brukes i talen i bestemt flertal ofte endelsen *-ene* (for *-erne*)*: guttene, liene, gjærdene.* Om bestemte flertalsformer som *hattene, stokkene* o. s. v. trækker efter sig ogsaa i skrift former som *guttene, liene, gjærdene*, bør det ikke regnes som feil; til *mennesker* heter bestemt flertal ogsaa i skrift altid *menneskene*, til sauer tildels *sauene*.

c. Svake verber.

Idet der forresten henvises til Hofgaards Norsk skolegrammatik som i det væsentlige ogsaa er fulgt ovenfor iavsnittene om substantivernes ubestemte og bestemte flertal, gives følgende regler:

1. Eks. at *kaste*, jeg *kaster*, jeg *kastet*,Passiv *kastedes;* men se anmerkningen til C, 2. jeg har *kastet.*

Saaledes bøies almindelig stammer paa -b, -d. -g: *klæbe, bade, klage*, og stammer paa dobbeltkonsonant: *skuffe, tygge, sukke, trille, krumme, forskjønne, slappe, narre, passe, lytte*. Fremdeles stammer paa to eller flere konsonanter: *flagre, hente, huske, fæste, revne, herske, elske, fængsle*. Endvidere verber som i infinitiv har *-e* efter en vokal eller diftong: *kue, skue, true; sjaue, huie*, og verber paa *-ige* (udt. *-ie*) som *billige, hellige, berigtige*.

2. Eks. at *naa*, jeg *naar*, jeg *naadde*, jeg har *naadd*.

Saaledes bøies regelmæssig verber med stammen lik infinitiv (uten endelsen *-e*): *saa, fri, tro, bry, strø*, o. l.

Paa denne maate bøies, især i imperfektum, i talen ogsaa et par verber med infinitiv paa — *e* efter en vokal: at *bie*, jeg *bidde*, jeg har *biet* eller *bidd;* at *smie*, jeg *smier — smidde smidd; tie — tidde — tiet* eller *tidd; skrue — skrudde — skruet* eller *skrudd*. Saaledes ogsaa en del verber med diftong i stammen, f. eks. *pløie — pløide — pløiet* eller *pløid; eie — eide — eiet* eller *eid*, og nogen verber med lang stammevokal foran *v*, f. eks. *leve — levde — levet* eller *levd; kløve — kløvde — kløvet* eller *kløvd; prøve — prøvde — prøvet* eller *prøvd.* Saadanne imperfektsformer (*bidde, smidde, tidde, skrudde, pløide, eide, levde, kløvde)* stemmer mere med almindelig norsk tale end formerne paa *-et*, som biet, tiet (taug), skruet, osv. (I perfektum particip er talens former paa *-d* (*bidd, eid*, osv.) hittil mindre brukt i skrift).

Verber som at *lade* (et fartøi), *skade, brede, sprede, betyde* skrives almindeligst med disse fulde former, men lyder i talen gjerne *la, ska, bre, spre, bety* og de bøies av disse forkortede stammer som at *naa:*

lade (utt. *la*), *lader* (utt. *lar*), *ladde*, har *ladd*;

betyde (utt. *bety*), *betyder* (utt. *betyr*), *betydde*, har *betydd*.

Fremdeles merkes med avvigende former:

klæde (utt. *klæ*), *klæder* (utt. klær), *klædde* eller *klædte, klædd* eller *klædt;*

fø eller *føde* (= *opføde), før* eller *føder* (utt. *før*), *fødde, fødd* (ellers føde — fødte — født);

nøde = tvinge, *nøder, nødte, nødt;*

men *nø* eller *nøde* (en gjest), nør ell. *nøder* (utt. nør). *nødde nødd.*

3. Eks. at *taale* — jeg *taaler*, jeg *taalte*, jeg har *taalt* (lang vokal i alle former).

Saaledes almindelig stammer med lang vokal paa *-l, -n, -r -s*, f. eks. *tale, skaane, ane, svare, lære, spare, laase, spise.*

Fremdeles:

at *tape* — jeg *taper* — jeg *tapte* — jeg har *tapt* (lang vokal i infinitiv og præsens, kort vokal i interperfektum og participium).

Saaledes almindelig stammer paa *-k, -p -t*, f. eks. *dræpe, bruke, lete — lette — lett; gjæte — gjætte — gjætt*; (som *kaste:* at *mate, fete, sprute, tute*).

Endvidere:

at *sende* — jeg *sender* — jeg *sendte* — jeg har *sendt*, (kort vokal i alle former).

Saaledes mange stammer paa *— ng, — ld = ll, — nd = nn:* at *hænge, kalde, kjende*. Flere bøies dog som *kaste: fange, stænge, forlænge; falde* (et lommetørklæde), *formilde, forvilde; blende, blande, lande, strande* o. fl. Som *sende* bøies ogsaa en del verber paa dobbeltkonsonant, f. eks. *skjønne, drømme, stelle, stille* (ogsaa som *kaste), skille;* desuten *nævne,* og i imperfektum ofte *vokse, stevne*.

Og endelig:

at *strække* — jeg *strækker*, jeg *strakte*, jeg har *strakt* (med vokalforandring).

Saaledes: *kvæle, fortælle, vælge, række, bringe (bragte, bragt).* Verberne *tælle, vænne* og især *flække* og *tække* bøies ogsaa som *kaste*; *vække* i egentlig betydning som *kaste*: han blev *vækket* tidlig, i overført betydning som *strække*: det har *vakt* opsigt.

Fremdeles: *træde* (*traadte, traadt), sælge* (*solgte, solgt*), *dølge* (*dulgte, dulgt*), *følge* (*fulgte, fulgt*), *smøre (smurte, smurt*), *spørge* (*spurgte, spurgt*).Ogsaa spørre — spør — spurte — spurt.

Særskilt merkes: *gjøre — gjør — gjorde — gjort; sige — siger* (udt. *sier*) — *sa* eller *sagde — sagt; lægge — lægger — la* eller *lagde — lagt.*

d. Andre verbalformer.

Følgende former, som allerede før er godkjendt: fortids part. *faat, slaat, gaat, staat, set;* (altsaa ikke *faaet* osv.);

passivformede verbers fortidsparticip (hvor *t* falder bort foran *s)*: det har *lykkes* ham; det hadde han *mindes* mangen gang; jeg har *undres* paa; de hadde *kappes* om det; de hadde *slaas*.

Det kan ogsaa fastslaaes som almindelig sprogbruk, at i *sammensatte tidsformer brukes altid intetkjønsformen av participiet*: boken er fundet; brevet er fundet; bøkerne er fundet eller er blit fundet; husene er bygget; bøkerne blev læst.e. Adjektiver.

Adjektiver paa *-ig* (udt. *i*) og *-lig* (udt. *li*) bør i intetkj. *ikke* faa tilføiet *t;* et oprigtig svar; et ærlig menneske.

Anmerkning. Som det fremgaar av ovenstaaende tekst, bør der skrives *av*, ikke *af.*

Kongelig resolution, hvorved der paa nærmere betingelser meddeles tilladelse til, at det til kirke indredede rum i den af »Foreningen for indremission i Kristiania« opførte kirkebygning i Herslebsgade hersteds indvies for indtil

videre at benyttes til afholdelse af gudstjeneste, og at den ved kirken ansatte prest — indtil anderledes maatte blive bestemt — efter bemyndigelse af vedkommende sogneprester forvalter sakramenterne og udforer de øvrige kirkelige forretninger for befolkningen i det strøg af Grønlands og Petrus menigheder, som begrænses af Heimdalsgaden fra Tøiengaden til Lakkegaden, denne gade til og med kvartalet nærmest Lakkegadens skole, derfra Sars'sgade ned til Jens Bjelkesgade og denne gade til Tøiengaden, der følges til Heimdalsgaden.

Kongelig resolution, hvorved der i henhold til § 55 i lov om kirker og kirkegaarde af 3die august 1897 meddeles tilladelse til, at der for Aakernes kapel i Aaseral prestegjeld under Mandals provsti i Kristianssands stift oprettes et særskilt kirketilsyn bestaaende af sognepresten og to af herredsstyret valgte, inden kapeldistriktet bosatte, medlemmer, som i tilfælde begge kan vælges udenfor kredsen af herredets formænd.

Kongelig resolution, hvorved de af stortinget under 15de, 16de og 26de januar d. a. fattede beslutninger angaaende postvæsenets indtægter og udgifter i budgetterminenSe st. prop. no. 1, indst. S V A. St.tid. s. 860—984. (Forøgelse af personalet i Kristiania, Fredrikstad, Drammen. Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondhjem, samt ved Hamar, Elverum, Tønsberg, Sandefjord, Notodden, Lillesand, Namsos, Svolvær, Narvik og Vardø m. v.) 1ste april 1907—31 mars 1908 befales taget tilfølge.

Kongelig resolution, hvorved nedenstaaende udkast til anordning af rigsforsikringsanstaltens bestyrelse bestemmes at skulle træde istedenfor de ved kongelig resolution af 30te januar 1895 udfærdigede »bestemmelser angaaende den ifølge lov af 23de juli 1894 om ulykkesforsikring for arbeidere i fabriker m. v. oprettede rigsforsikringsanstalt«:

§ 1. Rigsforsikringsanstaltens styre bestaar af 3 medlemmer, nemlig en af kongen udnævnt administrerende direktør og